

AO

ACTUELE ONDERWERPEN

Symposium

Zeewolde

www.Zeewolde.nl

V.O.F.

Samenwerkingsverband

De (her)inrichting van de **Flavol**andse buitenruimte

Deze uitgave is in samenwerking met AO (buiten de AO reeks om) uitgebracht

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) brengt in de AO-reeks publicaties van deskundige auteurs en heeft als doel hoogwaardige, exclusieve informatie op een objectieve en toegankelijke wijze voor een breed publiek te ontsluiten.

Uitgave:
Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) BV
Pascallaan 71, 8218 NJ Lelystad

Telefoon: 0320 - 286962
Fax: 0320 - 286985
E-mail: info@actueleonderwerpen.nl
Internet: www.actueleonderwerpen.nl

Uitgever:
Drs. Meine Broomhaar

Manager:
ing. Ronald Buitenhuis

Vormgeving:
Alex Rimini

Productie:
Karmac Drukkerij BV

Opdrachtgever:
VOF Samenwerkingsverband

AO heeft al het mogelijke gedaan om de eigenaars van de reproductierechten op te sporen en verontschuldigt zich voor elke onopzettelijke weglating en zou in zulke gevallen graag in toekomstige uitgaven een vermelding opnemen.

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) B.V.

Al sinds 1936 biedt Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) B.V. een verrassende, objectieve én informatieve kijk op de actualiteit. Elke 14 dagen een compact boekje, geschreven door experts. Voor een ieder met een brede interesse.

Heeft u, uw partner of hebben uw kinderen een brede interesse? En wilt u ook elke twee weken worden verast met een boeiend en actueel onderwerp? Word dan nu lid van de Actuele Onderwerpen reeks! Of bestel via onze website een uitgave naar keuze.

Word abonnee en ontvang elke 14 dagen een AO.
Kijk op onze (vernieuwde) website:
www.actueleonderwerpen.nl
Of bel: 0320-286962

Bestellen

Bestellen kan via onze website, of door overmaking van het te betalen bedrag op girorekening 7577464 of bankrekening 68.06.13.730 en vanuit België via een postcheque 000-1741911-82, t.n.v. AO BV Lelystad, o.v.v. naam, adres, woonplaats, (land) en editienummer.
Losse nummers € 3,25
Verzamelbanden € 3,50
Verzendkosten bedragen € 2,50 per zending

Abonnementen

Deelabonnement, 5 boekjes van één thema €12,50
Abonnement voor de Benelux per jaar € 54
Abonnement per half jaar € 32
Jubileumabonnement per 2,5 jaar € 112
Abonnement buitenland per jaar € 89
Bij automatische incasso geldt een korting van € 2,50 op de abonnementsprijzen.

www.actueleonderwerpen.nl

Redactie en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

© 2004 AO (Actuele Onderwerpen) BV

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	4
Praatpapier	5
Programma	7
Symposium verslag	9

www.Zeewolde.nl

Inleiding

Op de kop af een maand na ons eerste symposium werd op 17 mei 2004 in de gemeente Zeewolde het tweede gehouden. Het had de titel meegekregen: 'De (her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte'.

Voordat het verslag van die gebeurtenis in dit boekje gestalte krijgt, is het bepaald zinvol om eerst een beeld te schetsen van het tijdsbestek waarbinnen dat gebeuren plaats vond.

Wij moeten daarbij allereerst opmerken, dat niet lang voor het symposium het 'Integraal Ontwikkelingsplan Almere', het IOP, het licht had gezien.

In dat plan, dat onder de verantwoordelijkheid van een samenwerkingsorgaan van de gemeenten Almere en Amsterdam en de provincies Noord-Holland en Flevoland was opgesteld, werd een inzicht gegeven in de mogelijke inrichting van onder andere het IJmeergebied, het grondgebied van Almere en grote delen van de buitenruimte van de gemeente Zeewolde.

Nu moeten we daarbij opmerken, dat de titels van de symposia in de zes gemeenten niet willekeurig bepaald waren.

Die van Zeewolde had zijn titel meegekregen omdat het grondgebied van de gemeente hoofdzakelijk bestond uit akkers, bossen en struwelen.

In het IOP had ongeveer de helft van het akkerbouwgebied in Zeewolde de bestemming 'duinlandschap' meegekregen.

Van een mogelijke integratie van de landbouw in het stedelijk gebied, waarvoor het symposium in Dronten zich had uitgesproken, was daarbij geen sprake. Integendeel zelfs.

In dat verband werd er met spanning gewacht op het verschijnen van de 'Nota Ruimte' van het ministerie VROM dat mogelijk eind mei, dus binnen enkele weken, zou verschijnen.

Het preekt dus vanzelf, dat beide gebeurtenissen een grote invloed hadden op de discussies tijdens dit tweede symposium.

Praatpapier

De (her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte: Een nieuw perspectief ?

I Tijdspanne

Als we in dit verband over de toekomst spreken, dan gaan we uit van de periode tot het jaar 2050.

Het jaartal 2050 is niet absoluut bedoeld, maar wil slechts aangeven dat we verder in de tijd willen denken dan bijvoorbeeld het jaar 2015.

II Situatie in Nederland

Groei van de bevolking:

Het NIPO heeft haar bevolkingsprognose van maximaal 17 miljoen bijgesteld tot maximaal 20 miljoen.

Ruimte voor wonen, werken en recreëren:

In de laatste vijftig jaar is de ruimte, die gebruikt wordt voor wonen, werken en recreëren, sterk vergroot en er zijn geen tekenen dat deze trend zich in de komende tijd niet zal handhaven.

Ruimte voor de agrarische sector:

Per dag sluiten 11 agrarische bedrijven hun poorten.

Slechts een gedeelte van de vrijkomende ruimte wordt gebruikt voor vergroting van andere bedrijven.

Daarbij zijn er binnen de agrarische sector ontwikkelingen die de sector ingrijpend zullen veranderen.

Zie daarvoor het eindverslag van het symposium in Dronten, dat op 17 maart j.l. onder de titel: "De toekomst van de agrarische sector" werd gehouden.

III Situatie in Flevoland

Groei van de bevolking:

Door de bevolkingsdruk met name uit de Randstad, maar ook vanuit de rest van ons land, zal in de toekomst het zuidelijk deel van Flevoland, dus de polders Oost- en Zuid-Flevoland, voor een belangrijk deel verstedelijkt zijn, terwijl natuur en recreatie eveneens meer ruimte zullen gaan vragen.

Een bevolkingsgroei tot 900.000 inwoners in de periode tot 2050 lijkt ons niet onmogelijk.

Zie daarvoor de modellen van Simon Wever op onze website.

Ruimte voor wonen, werken en recreëren:

Door die groei van de bevolking en de vergroting per inwoner van de ruimte voor wonen, werken en recreëren, zal het ruimtebeslag door die sectoren enorm vergroot worden.

Ruimte voor de agrarische sector:

De groei van de ruimte bestemd voor wonen, werken en recreëren zal ten koste gaan van een groot deel van de ruimte die momenteel in gebruik is voor agrarische activiteiten. Daarbij zal er nog extra ruimte geclaimd worden voor natuurontwikkeling en waterberging.

Ecologische verbindingszone:

In het kader van de plannen rond de Ecologische Hoofdstructuur (de EHS), moet er een verbindingszone komen tussen het Horsterwold in Zeewolde en de Oostvaardersplassen.

IV (Her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte

Wat zullen de gevolgen van al die ontwikkelingen zijn voor het niet-stedelijk gebied van het zuidelijk deel van Flevoland en voor de Noordoostpolder?

Flevoland zal in de komende vijftig jaar een sterk verstedelijkt karakter krijgen. Het gaat daarbij echter niet alleen over een gebied voor wonen en werken. Het gaat over de totale (her)inrichting van het Flevolandse gebied, waarbij het creëren van een gunstig leefklimaat voor de mens en het andere deel van de natuur centraal moet staan. In Zeewolde zal het gaan over de inrichting van het buitengebied, waarbij het een extra vraag is of en hoe die buitenruimte geïntegreerd moet worden in het stedelijk gebied, en omgekeerd: hoe wonen geïntegreerd kan worden in het landelijk gebied.

Programma

Symposium (her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte

Datum: 17 mei 2004

Plaats: Zeewolde

Locatie: Centrum "Open Haven" (middag), Gemeentehuis Zeewolde (avond)

Middagprogramma: (Centrum "Open Haven")

14.30 uur Ontvangst deelnemers middagprogramma

15.00 uur **Opening Symposium Zeewolde** (zaal 1) Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen

15.05 uur **Inleiding:** Dhr. ir. W.G. de Raad, Gedeputeerde Flevoland

Toekomst van de Flevolandse buitenruimte

1e discussieronde

zaal 1 Ruimte voor plattelandsontwikkeling Dhr. H. Vermeer, Europees Parlement (VVD)

zaal 2 Ruimte voor water en natuur Dhr. dr. P.T.J.C. van Rooy, Accanto

zaal 3 Ruimte voor recreatie Mevr. dr.ir. M. van Middelkoop, Stichting Recreatie Kennis en Innovatiecentrum

zaal 4 Ruimte voor landschap Mevr. Y. Feddes, H+N+S Landschapsarchitect Dhr. H. Wortel, V.O.F.

16.30 uur korte pauze

2e discussieronde

zaal 1 Ruimte voor plattelandsontwikkeling Dhr. H. Vermeer, Europees Parlement (VVD)

zaal 2 Ruimte voor water en natuur Dhr. dr. P.T.J.C. van Rooy, Accanto

zaal 3 Ruimte voor recreatie Mevr. dr. ir. M. van Middelkoop, Stichting Recreatie Kennis en Innovatiecentrum

zaal 4 Ruimte voor landschap Mevr. Y. Feddes, H+N+S Landschapsarchitect

17.55 uur zaal 5 Locale werkgroep

zaal 1 **Afsluiting middagprogramma** Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen

18.00-19.30 uur vertrek naar Gemeentehuis
pauze, broodjes, koffie, thee e.d. voor de deelnemers aan zowel het middag- als het avondprogramma,

Avondprogramma: (Raadszaal, Gemeentehuis)

19.30 uur	Ontvangst deelnemers avondprogramma	
20.00 uur	Opening avondprogramma	Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen
20,05 uur	Start avonddiscussie	Dagvoorzitter Sietske van Oogen, V.O.F.
20.10 uur	Korte terugblik op resultaten middag	door de inleiders van de middag
20.40 uur	Inleiding en reactie	Prof. dr. Oedzge Atzema, hoog leraar economische geografie, Universiteit van Utrecht
21.10 uur	Zaaldiscussie	o.l.v. de dagvoorzitter
22.00 uur	Afsluiting symposium	Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen

waarna afsluiting met een drankje

Symposium **Zeewolde**

17 mei 2004 organiseerde het Samenwerkingsverband Vitaal Ondernemend Flevoland, onder de titel: "(Her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte", haar tweede symposium.

Bij de ontvangst van de gasten voor de middagsessies in het gebouw 'Open Haven' in Zeewolde, werd er al druk van gedachten gewisseld

De (her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte

Wij kunnen niet anders stellen dan dat het symposium in Zeewolde even verrassend verliep als dat in Dronten. Het was dan ook vanzelfsprekend dat er, tijdens 'de borrel' na de afsluiting van het symposium, met veel elan doorgesproken werd over de geboden informatie en de daarop volgende discussies. Men sprak daarbij vol lof over het private initiatief, de organisatie en de inbreng van de inleiders. Eveneens verrassend was het, dat al de vijf inleiders in het openbaar hun dank-

baarheid uitspraken over het feit dat het Samenwerkingsverband hen had uitgenodigd om aan het symposium deel te nemen. Daarbij moet beslist opgemerkt worden dat géén van de inleiders aanspraak maakte op een onkostenvergoe-

ding. Natuurlijk werd er tijdens het symposium indringend ingegaan op de mogelijkheden, die de zojuist verschenen Nota Ruimte bood om aan de '(her)inrichting van het Flevolandse gebied' gestalte te geven. Eveneens kwamen de gevaren, die de Nota met zich mee zou kunnen brengen, uitvoerig aan bod. Iedereen was er dan ook van overtuigd dat er een culturomslag moest komen, zowel bij de politiek als binnen het ambtenarencorps, wilde de Nota niet tot een nieuwe chaos leiden. In het licht van die Nota was het bepaald niet vreemd dat de term 'multi-functioneel gebruik van de buitenruimte', doorlopend aan bod kwam. Bijzonder daarbij was, dat onder de deelnemers aan de debatten relatief gezien het aantal politici en ambtenaren vrij groot was en dat zowel 's middags als 's avonds.

Voor het symposium waren vijf inleiders uitgenodigd de dames Yttje Feddes, architecte bij het momenteel zeer aan de weg timmerend architectenbureau H+N+S, dr. ir. Manon van Middelkoop, medewerkster van de Stichting Recreatie, de heren Herman Vermeer, agrariër en lid van het Europese Parlement, dr. Peter van Rooy van het bureau Accanto en professor dr. Oedzge Atzema, economisch geograaf en hoogleraar bij de Universiteit van Utrecht.

Ruimte voor plattelandontwikkeling

Het was bijna vanzelfsprekend dat de conclusies die getrokken konden worden uit het symposium in Dronten, hun weerslag zouden vinden bij de discussies in de werkgroep 'Ruimte voor plattelandontwikkeling'. Die vanzelfsprekendheid werd nog versterkt door twee factoren. Allereerst was er het feit dat een belang-

De gedeputeerde Wubbo de Raad verwoordde bij het begin van het symposium het provinciale standpunt over het onderwerp.

Eén van de twee werkgroepen landbouw in discussie

rijk deel van de deelnemers aan dat symposium eveneens aanwezig was in Zeewolde. Daarnaast moest Herman Vermeer, die ook in Dronten een van de inleiders was geweest, ervoor zorgen dat de discussie niet opnieuw begon, maar dat er een doorgaande lijn zou ontstaan. Zijn inleiding kreeg het motto mee: "Nieuwe kansen voor Flevoland", waarbij zowel vraagtekens als uitroepetekens geplaatst konden worden.

Bij zijn beschrijving van de Flevolandse buitenruimte onderscheidde hij vier gebieden: de Noordoostpolder, Oostelijk Flevoland, Zuidelijk Flevoland en het Markermeer. Vier gebieden met, qua aard, geheel verschillende buitenruimten. Vervolgens sprak hij over de kwaliteit van de Flevolandse bodem, waardoor de ontwikkeling van de landbouw in ons gebied op een totaal andere wijze verliep als in de rest van Nederland, waar vrijkomende landbouwbedrijven niet eenvoudig hun agrarische bestemming konden behouden. In Flevoland was zelfs het tegenovergestelde het geval. Vrijkomend landbouwgebied in Flevoland is nog altijd zeer in trek bij de boerenstand. Vervolgens ging hij in op het onderwerp van de dag: "De (her)-inrichting van het buitengebied van Flevoland." Dat buitengebied zal een totale metamorfose ondergaan. Er zal een ontwikkeling zijn in de richting van multifunctioneel gebruik van het grondgebied en functies, anders dan landbouw, zullen in het gebied geïntegreerd worden. Wat de land-

bouw zelf betreft moet er uitgegaan worden van een renderende bedrijfsvoering.

Tijdens het debat over die integratie van functies kwamen de volgende onderwerpen aan bod:

Wonen en werken, anders dan landbouw, plattelandsfuncties in de stad brengen, lintbebouwing op het platteland, op boerenerven tweede woningen en/of bedrijven, enz..

Ook het onderwerp natuur werd diepgaand belicht. Daarbij werd verschil gemaakt tussen de grote en kleine natuur. De grote natuur, zoals het Horsterwold en de Oostvaardersplassen, en de kleinere, die bestaat uit bossages, wegrandbegroeiingen, haagbeplanting enz. Het onderhoud van die kleine natuur zal een taak moeten worden voor de oude de nieuwe bewoners van het buitengebied. De verbindingzone tussen de Oostvaardersplassen en het Horsterwold werd eveneens indringend besproken. Herman Vermeer nam daarbij uitdrukkelijk afstand van de uitspraken van gedeputeerde Wubbo de Raad, die het idee lanceerde om de verbindingzone langs de Knardijk aan te leggen. Herman was veel meer voorstander van de aanleg langs het Adelaarstracé, dus dicht tegen de stedelijke bebouwing van Almere.

Ruimte voor water en natuur

Bij zijn inleiding ging Peter van Rooy uit van twee gegevenheden. Bij het onderwerp water onderstreepte hij de gevolgen van de klimaatveranderingen, waarbij hij een aantal verontrustende getallen gebruikte. Bij de natuur stelde hij, dat in zijn algemeenheid de biodiversiteit zwaar onder druk staat. Vervolgens ging hij in op de termen als beschermingszone's, vogel-

Het debat in de werkgroep

richtlijn, kaderrichtlijn water, ecologische hoofdstructuur, enz., en de reacties daarop. Hij noemde dat, evenals de commotie rond het buitendijks bouwen, 'krampreacties'. Waarom zou dat laatste niet mogen gebeuren, als dat bouwen waterneutraal geschiedt. Bij de discussie over nieuwe ruimte voor water en natuur in Flevoland kwamen er natuurlijk vragen naar boven zoals:

Waar zal die ruimte gevonden moeten worden en wie zal de kosten daarvoor moeten opbrengen?

Als oplossingen werden meervoudig ruimtegebruik, functiecombinatie en verweving aangedragen. Scheiden van functies alleen als het echt moet. Water moest gezien worden als een kans en natuur als safiranatuur, niet als oernatuur.

Indringend kwam ook de ontwikkelingsplanologie aan bod. Regels, zo vond men, werken beperkend. Zij vormen een drempel voor creativiteit. Als ergens ontwikkelingsplanologie kan, dan is dat in Flevoland. Vooral als dit sturend op voorwaarden gebeurt. In Flevoland moet er een grote klus geklaard worden. Dat kan onze overheid niet alleen. Daarvoor is onze maatschappij te complex geworden. Zij moet ruimte bieden initiatieven om gezamenlijk met participanten te overleggen en handelend op te treden. Doe dat in eerste instantie op Flevolandse schaal, maar ga daarbij niet voorbij aan de Nederlandse en de Noordwest-Europese schaal.

Heftige debatten in de rustpauze tussen de sessies

Ruimte voor recreatie

Manon van Middelkoop ging tijdens de werkgroepbijeenkomst in op de volgende thema's: de economische betekenis van de recreatie, het ruimtegebruik, het beleid en de ontwikkelingen. In zijn algemeenheid is de economische betekenis van de recreatie vrij groot. In Flevoland wordt die sector te weinig benut. Daarbij moet worden opgemerkt dat het toerisme in Flevoland zeer weinig voorstelt. In Nederland is het ruimtegebruik voor recreatie en toerisme zo'n 2,6%.

Dat moet en zal in de komende decennia fors gaan toenemen. In Flevoland zal er door de explosieve groei van de bevolking, extra veel ruimte nodig zijn voor de recreatiebehoefte van zijn bevolking. Die ruimte moet vooral gevonden worden in en om de woongebieden. Het Beleids- en Actieplan Recreatie en Toerisme (het BART) van de provincie heeft een groei-doelstelling van 5% per jaar. Manon vond het een uitermate ambitieus plan. Dan de vraag: "Wat gebeurt er in de

Een van de werkgroepen recreatie

Hier worden knopen doorgehakt

komende vijftig jaar?" Tijdens die discussie heeft ze geprobeerd bij de werkgroepleden de gedachten los te krijgen van het heden. Dat bleek uitermate moeilijk. Men bleef uitgaan van datgene wat bekend en beproefd was. Het was ook moeilijk te voorspellen welke ontwikkelingen in de recreatiesector er in de komende vijftig jaar zullen zijn. Zelf gaf ze een aantal trends aan, die toch wel aanknopingspunten gaven. Zo zal de vergrijzing en verkleuring steeds verder gaan. Daarnaast is er een voor Flevoland uitermate belangrijke trend aanwijsbaar. De recreatiedruk op de Randstad is dermate groot, dat de Randstad niet meer aan de vraag kan voldoen. Daardoor gaat die recreatie- en toeristendruk in de komende vijftentwintig, dertig jaar verschuiven naar het oosten van het land. De provincie komt daardoor in een groeizone van zeker 15% of meer. Flevoland en Almere hebben dus grote kansen. Benut die. Flevoland ligt namelijk centraal en dicht bij Schiphol en is 'het putje van Nederland'. Het onder de zeebodem liggen, heeft uiteraard al een aantrekkingskracht op de toerist. Daarnaast heeft Almere, naast zijn ligging, nog een aantal voordelen. De toerist en de recreant vragen namelijk steeds meer naar twee aspecten. Allereerst recreatie in een groene natuuumgeving. Dat aspect ligt in de rest van Nederland uitermate moeilijk. Het aantasten van natuur ten behoeve van recreatieobjecten ligt in ons land

uiterst gevoelig. Dat is veel minder het geval in Flevoland, waar de natuur nog steeds 'in de maak is' en er vanaf het begin rekening gehouden kan worden met een multifunctioneel gebruik. Vervolgens is er, in vergelijking met de rest van ons land, genoeg beschikbare ruimte om te voldoen aan de wensen van de moderne toerist en recreant. Die vraagt namelijk veel recreatiemogelijkheden binnen een beperkt gebied. Een 'Six-Flags' alleen is niet meer genoeg. Er wordt steeds meer gevraagd naar clustering van recreatiemogelijkheden en dat het liefst in een zo natuurlijk mogelijke omgeving.

Bij de discussie kwam natuurlijk ook de 'kip-ei-problematiek' aan de orde. Als de lokale recreanten hun recreatie elders zoeken en ook de toeristen hier niets te zoeken hebben, zullen ook de exploitanten van toeristische attracties weg blijven. Dat is volgens Manon een kwestie van beleid. De exploitanten vragen zekerheden en mogelijkheden, die voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van het beleid van de lokale overheden. De overheid zal de eerste stap moeten doen. Vervolgens werd er gesproken over het gebrek aan monumenten in ons gebied.

Luisteren naar de reacties uit de werkgroep

Die stellingname was volgens Manon geheel buiten de werkelijkheid. Er is geen gebrek aan monumenten.

De vraag is echter wat men onder een monument verstaat. Die diepligging van Flevoland met zijn gemalen en ontwateringskanalen zijn alleen al grootse monumenten, waar andere regio's jaloers op kunnen zijn.

Manon benadrukte eveneens, dat de mogelijkheden voor het aantrekken van toeristen en recreanten uit de regio er niet alleen zijn voor de grotere woongebieden. Ook bijvoorbeeld de woongemeenschappen in de Noordoostpolder hebben hun toeristische en recreatieve waarde.

En dat niet alleen vanwege het toeneemende landelijk recreëren. Die dorpsgemeenschappen zijn monumenten en worden ook als zodanig ervaren. Wel zullen er per regio een aantal echte trekkers bij moeten komen. Flevoland heeft veel kansen. Maar die zullen aangegrepen moeten worden.

Ruimte voor landschap

Ytje begon met de vraag of het inmiddels volwassen geworden landschap van Flevoland beschouwd moet worden als een geassimuleerd deel van het Nederlands landschap of dat het duidelijk moet blijven, dat het landschap zijn oorsprong vond in het grote Zuiderzeeproject, ook als de herinnering aan de heroïek van het project is verdampt. Bij de discussie

bleek dat dit uitgangspunt heel bepalend was voor datgene wat men zag de toekomst van dit gebied ziet en hoe men tegen de nieuwe ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening van deze regio aankijkt. Zo goed als algemeen werd die blijvende herkenbaarheid als een noodzakelijk uitgangspunt beschouwd. Het land, dat in het begin een landbouwfunctie had, waarbij er een samenspel werd gecreëerd tussen die landbouw en de bewoning en waarbij werd uitgegaan van de visie, die men destijds had over de samenlevingsopbouw. In de Noordoostpolder, die in de jaren veertig en vijftig de overzichtelijke en besloten samenlevingsvormen meekreeg. Oostelijk Flevoland met zijn bewegende lijnen naar buiten en zijn nadrukkelijke ligging bij de randmeren, een dynamisch en meer open landschap. Zuidelijk Flevoland daarentegen kan je karakteriseren als een samenstel van grote eenheden, die in een soort onderhandelingsplanologie als losse gebieden zijn ontstaan, die soms zelfs met de ruggen tegenover elkaar zijn komen te staan.

Aan de hand van een aantal kaartjes poneerde Ytje vervolgens een aantal oplossingsmogelijkheden voor de verdere verstedelijking van het Flevolandse gebied. Daarbij stelde zij, dat de gebieden langs de randen van de Noordoostpolder en de Flevopolders tussen IJsselmeer, Markermeer en de Vaart en aan de ande-

Concentratie tijdens de debatten in de lokale werkgroep

re kant tussen de Randmeren aan de zuidkant en de Hoge Vaart, de potentiële stroken voor verdichting zouden kunnen zijn, waarbij je uitdrukkelijk zou moeten zoeken naar functiecombinaties. Dus niet zoals op dit moment in Zuidelijk Flevoland, waar alles maar naast elkaar werd gelegd. Waterbergingen, natuurontwikkeling en stad moeten in elkaar geschoven worden. Dat zou kunnen betekenen dat je daar optimaliseert en een gebied maakt dat heel gevarieerd is, rijk, en dat, in contrast daarmee, je zou kunnen blijven zorgen voor die unieke schaal en de openheid van het middengebied.

Een aantal van de toehoorders twijfelde aan deze uitgangspunten, want het ruimtebeslag dat er aankomt is zo groot, dat je het middengebied niet open kan houden, zelfs als je zou vinden dat dat de identiteit van de polder zou aantasten. Bij de discussie, die daarop volgde, bleek dat de ligging van de verbindingzone tussen de Oostvaardersplassen en het Horsterwold daarbij een cruciale rol speelt. Voor die ligging werden twee varianten besproken. Allereerst zo dicht mogelijk tegen de bebouwing van Almere, zodat daar een overgangsgebied zou ontstaan waarbij natuur en recreatie geïntegreerd zouden kunnen worden.

De tweede mogelijkheid was om de zone meer naar het noorden op te schuiven. Daarbij zou echter die ruime openheid volledig aangetast worden.

Waar indringend op werd gewezen, was de voorinvestering die de overheid moet doen, voordat er sprake kan zijn van een verantwoorde herinrichting van het gebied. Daarbij werd gewezen op de bomenrijen, de bosjes en de waterpartij-

en, die de RIJP destijds heeft aangelegd en die de lijnen van het landschap hebben onderstreept. Zoiets zou ook nu weer moeten gebeuren.

Tot slot werd er nog gesproken over de windmolens, die momenteel de weidsheid van het landschap versterken.

Gert het hert ...

Na een korte inleiding door Henk Wortel, de secretaris van het V.O.F., over de mogelijke toekomstige verstedelijking van Flevoland, waarbij het agrarische gebied van Zeewolde beslist niet ongerept zou blijven, barstte de discussie los. Daarbij bleek dat er over die verstedelijking een groot verschil van mening bestond tussen de dorpsbewoners en de boeren. De dorpeligen vonden dat Zeewolde een prachtige plek was om te wonen, te werken en te recreëren en dat moest vooral zo blijven. Een groei naar 30.000 inwoners vond men nog net acceptabel. Dat zou een goed draagvlak vormen voor één levendig dorpscentrum en de nodige voorzieningen. De boeren dachten daar volkomen anders over. Zij waren bereid om te kijken voor woningbouw. Als Spiegelhout er moest komen, dan waren ze bereid om te onderhandelen. Dat was beslist niet het geval als hun boerenland de bestemming natuur kreeg. Wijken voor 'Gert het Hert' was voor hen onbespreekbaar. Het onderwerp recreatie kwam eveneens uitgebreid aan bod. Men was beslist niet ontevreden over het recreatieaanbod.

Het enige wat men miste waren droogweeraccommodaties. Waarover boer en dorpling het volkomen eens waren, was dat er in het buitengebied voor fietser en wandelaar rustplaatsen en horecagelegenheden moesten komen. Misschien een interessante bijverdienste voor een aantal boeregezinnen?

De avondsessie

Na de opening van de discussieavond door de voorzitter van het V.O.F. de heer Jos Joosen, gaven de inleiders van de middagsessies een verslag van het

Oedzge ... de docent ... zo van
... "Bij de les jongens ... luister
goed ... zo ... zit het in elkaar!"

besprokene in de werkgroepen. Vervolgens werd het woord gegeven aan de inleider van de avond, professor dr. Oedzge Atzema.

Hij begon zijn inleiding met een tweetal gedichten. Eén van de dichter J.C. Bloem, de cynicus, zoals hij hem aankondigde, en één van Vestdijk die hij de dichter van de fascinatie noemde. Zowel dat cynisme als die fascinatie werden dan

ook de basis van zijn betoog. Daarbij maakte hij gebruik van studies van zijn studenten en een collega. Allereerst stelde hij dat Flevoland samen met Friesland en Drenthe de provincies waren met procentueel de grootste buitenruimte. Vervolgens gaf hij de resultaten van een onderzoek naar het vrijkomen van landbouwgrond. Het was gebleken dat, landelijk gezien, er in Flevoland, in tegenstelling tot de andere provincies, weinig landbouwgrond een andere functie kreeg. Alleen in het zuidelijkste deel van de provincie was er sprake van een meer groot-schalige functiewisseling, en wel ten gunste van de verstedelijking. Daarna ging hij diepgaand in op de Nota Ruimte van de huidige regering.

Om te beginnen merkte hij daarbij op dat Almere, in tegenstelling tot in de Vijfde Nota, niet genoemd werd als een van de belangrijkste groeigemeenten in de noordflank van de Randstad. Almere hoorde niet bij de plusvariant. Almere is te duur. In de komende vijftig jaar, zo stelde hij, is er voor de (her)inrichting van de Flevolandse buitenruimte weinig of niets te verwachten van de landelijke overheid. Flevoland zal het, net zoals de rest van Nederland, op eigen kracht moeten gaan doen. Dan de liberalisering bij de ruimtelijke ordening. De landelijke overheid zal zich beperken tot hoofdtaken, zoals de infrastructuur en het aanwijzen van natuurparken. De verantwoordelijkheid voor de rest van het beleid wordt overgedragen aan de provinciale en de gemeentelijke overheden. Decentralisatie dus. Die lagere overheden zullen echter de kunst van het 'loslaten' moeten gaan beoefenen. Zij zullen zich daarbij moeten beperken tot een faciliterende taak.

Tot slot ging hij in op de kwaliteitsbewaking. Hij gebruikte daarvoor de matrix van zijn collega Piet Hooimeyer. Een matrix van drie bij vier. Drie waarden: de gebruiks-, de belevings- en de toekomstwaarde, waarbij vier dimensies in oogenschouw genomen moesten worden, namelijk de economische, de sociale, de ecologische en de culturele dimensie. In vogelvlucht toetste hij de uitkomsten van de middagessies aan deze matrix.

De discussie met de zaal

Vraag aan Oedzge Atzema:

Tijdens de afgelopen periode waren we, zo stelde u, in Flevoland gezegend met alle aandacht van de landelijke overheid, terwijl wij in de komende 50 jaar gelukkig mogen zijn met een belangrijke eigen bijdrage bij de ontwikkeling van ons gebied. Zal die overgang geleidelijk of schoksgewijs geschieden?

Oedzge:

In de Nota Ruimte gaat de regering ervan uit dat de ruimtelijke ordening in hoofdzaak de verantwoordelijkheid wordt van de lagere overheden. De enige uitzondering daarop wordt, met het oog op de versterking van de landelijke economie, gemaakt voor het gebied Schiphol en mogelijk het Rotterdamse havengebied.

Herman Vermeer met de lijfelijke ondersteuning van zijn betoog

Daarbij zal de staatsbemoeyenis groot blijven.

Verder zal de landelijke overheid regelend blijven optreden bij de ecologische hoofdstructuren en de verkeersinfrastructuur. Hoewel, ook daarbij zal de inbreng van de lagere overheden vergroot worden. Die omslag gaat overal in Nederland geschieden. Voor Flevoland zal dat een grotere omslag zijn dan voor de rest van Nederland. Dit omdat Den Haag zich tot nog toe zeer sterk heeft bemoeid met de ontwikkeling van Flevoland. Dat is echter verleden tijd. Ik zie dat echter eveneens als een kans. Er zit daarbij echter wel één addertje onder het gras. Ik ben ongelooflijk bevreesd, dat de lokale en provinciale overheden in dat gat gaan springen en dat we een institutionele verdichting zullen krijgen, zoals we dat noemen. Dat wil zeggen, dat de bestuurders en ambtenaren elkaar voor de voeten gaan lopen en hun eigen stokpaardjes gaan berijden,

Ons panel in Zeewolde

vlnr: dr.ir. Mannon van Middelkoop, dr. Peter van Rooij, professor dr. Oedzge Atzema, Herman Vermeer en architecte Ytjie Feddes

De vrolijke noot ontbrak zeer zeker niet. De Commissaris van de Koningin lacht spontaan mee.

waardoor de ontwikkelingsplanologie ten dode is opgeschreven. Ik geloof in de ontwikkelingsplanologie, maar alleen als de lagere overheden alleen faciliterend gaan optreden. En daarvoor is er, zeker bij die overheden, een enorme cultuuromslag nodig.

Vraag aan Herman Vermeer:
Zeewolde is qua oppervlakte de grootste gemeente.

Qua inwoners is het echter de kleinste. Daarbij ligt de gemeente ingesloten tussen Almere en Lelystad, die beiden te maken hebben met een grote bevolkingsdruk. De Zeewoldenaren zouden het liefst willen dat het open groene gebied in hun gemeente blijft zoals het is: een open agrarisch gebied. Heeft u een advies voor het bestuur van Zeewolde die, zoveel als mogelijk is, de wensen van zijn inwoners moet proberen overeind te houden?

Bij dergelijke zaken komt het aan op de kwaliteit van de lokale bestuurders. Ik vind het juist dat minister Dekker probeert de verantwoordelijkheid bij andere instanties te leggen. Zeewolde zal daarbij zeer zeker een gelijkwaardige partner zijn van Almere en Lelystad. Die gemeenten zullen met uw gemeentebestuur om de tafel moeten gaan zitten om te onderzoeken of hun wensen te combineren zijn met de wensen van de Zeewoldenaren.

Oedzge Atzema reageerde daarop met de

opmerking dat in de huidige netwerk samenleving de gemeenten volledig van elkaar afhankelijk zijn. Er zullen coalities gesloten moeten worden, waarbij ik niet alleen denk aan coalities van gemeenten. De provincie en de gemeenten zullen zich in gezamenlijkheid moeten beperken tot het maken van strategische notities van hoogstens twee A-viertjes. Daarin zullen ze de hoofdpunten van hun beleidsvoor nemens moeten verwoorden, waarna ze moeten proberen om met private partijen om de tafel te komen zitten, om de zaak te regelen. De lokale en provinciale overheden zullen wel moeten, want van de landelijke overheid is geen financiële ondersteuning te verwachten en men is dus in grote mate afhankelijk van private partijen.

Peter van Rooy reageerde op deze uitspraken met de opmerking dat deze methodiek niet zal mogen leiden tot een achterkamertjesmentaliteit, maar dat alle betrokkenen, dus ook de gebruikers, daarbij betrokken moeten worden. Hij onderstreepte de onderlinge afhankelijkheid van gemeenten, waarbinnen een solitaire opstelling van een gemeente bepaald niet past. Hij onderstreepte eveneens de belangrijkheid van het particulier initiatief bij de ruimtelijke vormgeving. Vraag: Ik proef tussen de leden van het panel een meningsverschil over meervou-

Peter van Rooy
aan het woord.

dig ruimtegebruik. Er is tot nog toe in Flevoland een scheiding geweest tussen de functies wonen, agrarisch gebruik, natuur en recreatie. Binnen de lokale werkgroep sprak men een voorkeur uit voor de handhaving van het open karakter van het gemeentelijke buitengebied, waarin de agrarische sector een dominantie positie inneemt, met aan de randen natuur en recreatiemogelijkheden. Scheiding van functies dus. Herman Vermeer spreekt wel over meervoudig gebruik van boerenerven, maar hij spreekt niet over een doordering van het gebied met zones voor de ontwikkeling van nieuwe natuur en recreatiemogelijkheden.

Peter van Rooy spreekt echter over maximale verweving van functies.

Er bestaat tussen die twee meningen volgens mij een behoorlijk spanningsveld. Zou het panel daarop nog eens dieper in willen gaan?

Als eerste reageerde Manon van Middelkoop op deze vraag.

Zij begon met de opmerking dat er in haar

werkgroep het voorstel was besproken om voor Flevoland een robuuste structuur te ontwerpen, waarmee je de komende vijftig jaar vooruit kan. Het is nu namelijk niet mogelijk om tot in details de ontwikkelingen gedurende de komende vijftig jaar te voorzien.

Binnen zo'n robuuste structuur zie ik duidelijk mogelijkheden voor verweving van functies. Je moet echter beslist zorgen voor ruimte waarmee je in de loop van de tijd kan spelen. In die ruimtelijke structuur moet er een verweving van diverse functies aanwezig zijn en blijven, anders loop je namelijk de kans dat één of meerdere functies de anderen onder de voet zullen gaan lopen, wat de aanpassing aan nieuwe ontwikkelingen weer sterk bemoeilijkt. We denken dus aan een structuur, die ruimte biedt en blijft bieden voor een meer multifunctionele ruimte.

Peter van Rooy benadrukte de uitspraak, dat het onmogelijk was vijftig jaar vooruit te zien. We zullen binnen die robuuste

Manon van Middelkoop
bij haar recreatieve
uiteenzetting.

ruimtelijke structuur moeten gaan plannen in termen van accenten.

Ytje Feddes wilde die verwevenheid van functies beperken tot de randen, dus tot de ruimten tussen het buitenwater en de vaarten.

Zij pleitte voor het behoud van een monofunctionele ruimte in het middengebied van het zuidelijk deel van Flevoland. Dus grote eenheden waarbij monofunctionele en multifunctionele gebieden van elkaar gescheiden worden.

Herman Vermeer pleitte er opnieuw voor om de verantwoordelijkheid voor ontwikkelingen terug te brengen bij de burger en dat we af moeten van die 'regelcultuur'.

Vraag aan Manon van Middelkoop:

Er is hiervoor gesproken over terugtrekkende overheden en het vormen van coalities. In de werkgroep recreatie werd gesteld dat er, wat betreft de recreatie in Flevoland, sprake is van een streven om tot een groeipercentage van 5% per jaar te komen. Ik hoorde ook dat private partijen bereid waren te investeren.

Mijn vraag is: "Zijn er ontwikkelingen op het terrein van de recreatie, die mogelijk interessant zijn voor investeerders?"

In zijn algemeenheid kan ik zeggen dat er bij investeerders zeker interesse is voor nieuwe projecten op het gebied van de recreatie, en die interesse zal zeker groter worden als de regelgeving binnen de ruimtelijke ordening verminderd wordt.

Vraag: Alle sprekers van vandaag zeggen dat er bij de overheden een culturomslag moet komen.

Minder regels en zich beperken tot voorwaarden.

Tegelijkertijd wordt er echter gesteld dat de kwaliteit behouden moet blijven, waardoor je, volgens mij, vanzelf weer bij de regels terecht komt.

Kan het panel wat duidelijker aangeven, om wat voor voorwaarden het gaat, als je die culturomslag meer inhoud wil geven? Herman Vermeer stelde in zijn reactie, dat de regelgeving simpeler en eenduidiger moet worden en wees daarbij op de nitraatrichtlijn.

Oedzge Atzema kwam bij die vraag terug op de rol van de overheid.

De lokale overheid heeft vragen.

Hij denkt dat bij de toekomstige ontwikkelingsplanologie de rol van de overheid moeilijker en steeds belangrijker gaat worden. Maar vooral anders.

Het wordt de rol van de strateeg ... de strategie vastleggen.

Het strategische niveau van de ruimtelijke plannen van de overheden was in de afgelopen periodes bedroevend slecht.

Als je het in de ruimtelijke ordening had en hebt over strategische zaken, dan worden het scenario's, meestal drie, waarvan we vooraf weten dat de middelste gekozen wordt.

Als je bij het bedrijfsleven naar strategieën kijkt, dan zijn het niet strategieën, die naar een wensbeeld toe redeneren, zoals dat gebeurt in de ruimtelijke ordening. Scenario's in het bedrijfsleven zijn gericht op de vraag wat je zou moeten doen, als er moeilijkheden ontstaan. Zoals mogelijk is bij Shell, als er een oliecrisis dreigt.

Dat is strategie. En dat vraagt een heel andere, en dus een veel dominantere overheid. Er zullen risicoanalyses moeten komen, maar géén uitgewerkte plannen. Dan het volgende punt:

Als je eenmaal gekozen hebt voor een bepaald doel en een bepaalde strategie,

dan moet je tegen mensen zeggen: "Hoe kunnen we dat doel bereiken?"

Dus niet zeggen: "Wij zijn de alwetende overheid".

De ambtenaar bij de ruimtelijke ordening zal in de komende jaren de welzijnswerker uit de jaren zestig moeten worden. Een opbouwwerker.

Daarop kwam de overheid, in de persoon van de wethouder ruimtelijke ordening van de gemeente Zeewolde, zelf aan het woord: "Volgens mij is het niet de oliecrisis

Yttje, kunstzinnig en gedreven door het landschap

sis, waar wij het momenteel over hebben. Het gaat volgens mij namelijk over het feit dat in de Nota Ruimte bedacht is, dat niet burgers kunnen kiezen waar ze willen wonen, maar dat wij in Nederland het verstandiger vonden de woningen voor woningzoekenden te concentreren in Zuidelijk Flevoland en niet in het groene hart van de Randstad.

Dat is een maatschappelijke keuze, die ik wel kan begrijpen, maar die helemaal niet in onze lijn ligt.

Terug naar Shell.

De keuze voor Zuidelijk Flevoland komt aan ons voorbij.

Onze burgers beleven dat als een ramp.

We moeten dus op zoek naar een de strategie en een scenario. Dat doe je interactief, met elkaar, want we hebben een probleem en een gemeenschappelijk belang.

De landelijke overheid koos voor Zuidelijk Flevoland, maar wij zijn trots op wat we zijn en hoe we zijn.

Wat nu?"

Oedzge kwam bij zijn reactie opnieuw met een citaat uit een gedicht. Dit keer van Lucebert:

"Alles wat van waarde is, is weerloos!"

Vervolgens merkte hij op dat het hem opgevallen was, dat er tijdens de discussie in de vier provinciale werkgroepen

weinig gediscussieerd was over dat probleem. Yttje Feddes vulde hem direct aan met een nadere omschrijving van de mogelijkheden voor de provinciale en de lokale overheden. Volgens haar hadden die overheden, ondanks een terugtrekkende overheid, nog steeds de mogelijkheid om door regelgeving bepaalde verworvenheden in stand te houden.

Zij noemde daarbij de aanleg van de infrastructuur, de bepaling van het waterpeil, het bepalen van de ligging van de ecologische verbindingzone, de zorg voor de instandhouding van de wegbeplanting, enz.

Staatsbosbeheer aan het woord:

"Ik wou graag nog eens terugkomen op de ecologische zone en de natuur, waarover volgens mij vandaag regelmatig gesproken is.

De verbindingzone tussen de Oostvaardersplassen en het Horsterwold is bedoeld om de natuur van het infuus te halen. We moeten straks allemaal onze eigen broek ophouden en de natuur dus ook.

Als de groennatte verbindingzone echter breed genoeg gemaakt wordt, dan is dat broek ophouden geen probleem meer.

Dan kun je voor het gebied functiecombinaties maken, die de economische dra-

Links: Staatsbosbeheer

gers worden voor de financiering van het natuurbeleid.

Het Staatsbosbeheer is voor functiecombinaties en wel om twee redenen. Ik moet maatschappelijke binding hebben, want ik moet de natuur aan de gang krijgen.

Ik moet er tevens voor zorgen dat er een duurzaam concept onder zit en dat is een duurzaam economisch concept.

Momenteel, bij die functiescheiding, zijn wij niet in staat om economische dragers aan ons te binden.

Functiecombinatie is voor ons dus een positieve zaak, zelfs een must. En dat geldt volgens mij voor alles wat er in deze provincie tot stand moet komen."

Oedzge reageert met de vraag:
"Welke middelen heeft u dan nodig?"

Staatsbosbeheer: "Als ik naar Zuidelijk Flevoland kijk, is de grootste economische drager de verstedelijking.

Niet dat wij denken aan grootschalige bouwactiviteiten in de verbingszone. Het is echter zonder meer een feit, dat er bij een verdere groei van Almere meer ruimte nodig is voor natuur en recreatie. Daarnaast is er een waterprobleem in de polder. Er moet ruimte komen voor water. Ook daarvoor kan die ecologische verbingszone gebruikt worden. Daarnaast kan een brede zone eveneens benut worden voor projecten op het gebied van de recreatie."

Tot slot werd door de zaal nogmaals benadrukt dat bij die verdere liberalisering er het grote gevaar bestaat, dat de belangen van de zwakkeren in de maatschappij in de verdrinking zullen komen en dat zowel op het sociale als het culturele vlak.

Om klokke tien sloot onze voorzitter, nadat hij iedereen voor zijn medewerking had bedankt, de vruchtbare bijeenkomst.

Om klokke tien sloot onze voorzitter, na iedereen voor zijn medewerking bedankt te hebben, de vruchtbare bijeenkomst.

Bedankt

Het was echt warm op deze mooie meidag.

Gelukkig waren de discussies zo intrigerend en boeiend, dat ondanks de uitnodigende zonneshijn geen enkele deelnemer met verlangende blikken naar buiten keek.

Het was dan ook een bijeenkomst waarop wij met dankbaarheid op kunnen terugkijken.

Die dankbaarheid betref vanzelfsprekend de inleiders van die dag. Wij noemen: Professor dr. Oedzge Atzema, mevrouw dr. ir. Manon van Middelkoop, mevrouw de architecte Yttje Feddes, dr. Peter van Rooy en Evert Vermeer, lid van het Europeparlement. Uw belangeloze en enthousiaste bijdragen waren de basis voor het succes van deze dag.

Natuurlijk bedanken wij ook het gemeentebestuur van Zeewolde, dat intens betrokken was bij de voorbereidingen van deze dag. En tot slot gaat onze dankbaarheid uit naar de deelnemers van de 'locale werkgroep', die vol hartstocht pleitten voor een mooie toekomst van hun dierbare gemeente.

Bedankt allemaal!

Bestuur van de Stichting Vitaal en Ondernemend Flevoland

Eind 2002 vormden de Kamer van Koophandel Flevoland, de Milieuraad Almere, de NLTO, de Rabobank Groep, de SEOR Flevoland en de Vereniging Bedrijfskring Almere een 'denktank'. Het was hun gezamenlijk doel breed ter discussie te stellen op welke wijze de verstedelijking zich in de toekomst in Flevoland zal manifesteren en welke veranderingen er zich in het gebied zullen en kunnen voordoen. De vraag is ook welke de meest wenselijke ontwikkelingen zijn voor elk deel van Flevoland.

Het staat vast dat de Flevolandse ruimte onder de druk zal blijven staan van de steeds verder uitdijende Randstad. De toekomstige groei van Almere is daarvan een te voorzien effect. De potentiële groei tot 400.000 inwoners in 2030, de zogenaamde 'schaalsprong', werd het onderwerp van de studie Integraal Ontwikkelings Plan (IOP) Almere. De verstedelijking zal echter niet stoppen bij Almere, maar zal zich ook in de rest van het Flevolandse gebied laten gelden.

De 'denktank' gaf het gezamenlijk initiatief vorm in de Stichting Vitaal en Ondernemend Flevoland, kortweg de V.O.F. Het bestuur van de stichting, bestaande uit personen die aan de instellingen verbonden zijn en enige andere deskundigen, zet zich in om de hiervoor genoemde doelstellingen te realiseren.

